

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Brorson, Hans Adolph.; korteligen beskrevet af
H.A.B. [i.e.: Hans Adolph Brorson].

Titel | Title:

Lissabons ynkelige Undergang ved Jordskiælv
den 1. November 1755

Udgivet år og sted | Publication time and place: Kjøbenhavn : trykt hos Andreas Hartvig
Godiche, 1756

Fysiske størrelse | Physical extent:

23 s.

DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

DA Box

Nº 1906. ex. 1

St. Louis, 1806

Lissabons

ynfelige

Udergang ved Jordstælv

den 1. November 1755.

Korteligen beskrevet

Af

H. A. B. *Worsom*

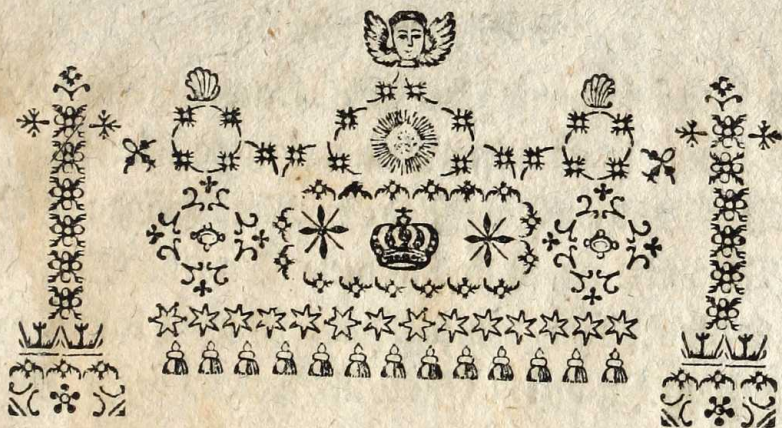

A J D B E N S H A B N, 1756.

Trykt hos Andreas Hartvig Godiche,
boende i Skinder-Gaden.

IMPRIMATUR
C. F. WADSKIÆR.

Ulykkelige Stad for alle'dem, der
findes

Paa noget Krønne-Blad, saa vidt
Europa mindes!

Du fordum beste Havn, hvor est du sunken hen,
Og lod os bar dit Navn, ja Skyggen kun, igien.
Du havde, Lissabon, en Glands som største Stierne,
En Bælt som Libanon, en Grund som Mandel-Kierne,
Dit Land som Canaan med lifligst Frugt og Brød,
Saa nydelig som Mann, og beste Honning flød.
Syv Bierge var din Stavn, og vilden Hav din Lykke,
Du Freden sad i Favn, som Demant i sit Smykke,
Din Arm var Skib paa Fart, du fisked' med
omkring,
Og fik saa drøy en Part af alle Verdens Ting.

Du laae som mit i Skiel af Jordens Landemerke,
 Saa magelig og vel for baade Læg og Klerke,
 Din Vold var Tajo Flod, hvorpaa dig Dag og Nat
 To Porte aaben stod til heele Verdens Skat.
 Saa blank, som Himlens Pool i Vinters klare Tider,
 Gik Glandsen af din Stoel til Jordens begge Sider,
 Det var din Lykkes Tegn, hvoraf ey mange veed,
 I din Regierings Egn gik Solen aldrig ned.
 Hvad gjorde dig saa sort? du savrest Træ i Lunden,
 Hvad tog dig Lyset bort, ja midt i Middags Stunden?
 Hvor tabte du saa heel din Herlighed og Glands,
 Du deyligste Juveel i din Europæ Krands?
 Hvad dig har kiendt i Fryd paa Lykkens højest Sæde,
 Forsærdes for din Lyd, og hielper dig at græde,
 Din beeste Jammer-Stand beklager Hav og Jord,
 Dig ynker Mark og Strand fra ynderst Lapp og Moor.
 Løst op med Tusind Aar din beeste Enke-Tone,
 Du fik den sorte Baar i steden for din Krone,
 Den første Vinter-Dag har tæret ald din Høst,
 Og kast dig som et Brag paa Dødsens vilde Kyst.
 Din Dag, hvad Dag? o nej din Trængsels Nat den
 forte,
 Da baade Lys og Bey om Morgenens blev borte,
 Den Dag skal staae blant dem, som Babel oversaldt,
 Og som Jerusaleem forstyrret har og qvalt.

Ja! Hvad? i dette var den haardere end hine,
 Som Pilen fløy, saa snar dig treffed Dødsens Pine,
 Som Strikken Fugl paa Qvist, saa greb dig Fod-
 sels Bæ,
 Hvor ey af Rednings Frist var Øyeblik at see.

Rnap var Guds Helgens Fest begyndt med alle
Klokker,
Folk som de kunde best i Kirkerne sig flokker,
I samme Dyeblik de vakler som et Baad,
Og Sangens Lyd forgik i Bævelse og Graad.
Som tusind Stykkers Knald man hørte under
Jorden,
Med Domren, Slag og Skrald af fæle Afgrunds
Jorden,
Hver Pille gik som Rør, og Sveden overalt,
Som Draaber naar det tøer, af hvert et Ansigt
faldt.
Som Træets høje Top, naar den maae Binden
fire,
Saadan gik ned og op de stærk forgyldte Spire
Paa Sogne-Kirkerne, som siges at de skal
Just være tredive og syv dertil i Tal.

Hvad tænkte de som saae Palladser sank i Stave,
 Og Slot og Taarne staae, som drukne naar de rave,
 Her Lyd af Beg, der faldt nu et nu andet Sted!
 Der Skraal af dem det galt, som gierne fulgtes med!
 Den Rød, de fandt, var stor, men den de frygted større,
 Her fløy de ud af Chor og alle Kirke-Dørre,
 Men det var dog kun faa, som Livet fik forbart,
 Da Huus og Kirker paa de fleste kom forsnart.
 Thi da det store Stød i Jordens skulde Render
 Med Lynet giennembrød til alle Verdens Ender,
 Saa gjorde samme hist og her i Høyden Brud,
 Men Liff'bon fik forvist det rette Bane-Stud.
 Det var, som Heffensfeld brød ud med sine Strømme,
 Og Afgrunds hele Veld sig vilde her udtømme;
 Men hvad kand lignes mod den Bævelse, det gav,
 Da Jorden først oplod sin Mund som bondløs Grav.
 O Gud! den Banken af Samvittighedens Hammer!
 Og hvilke Stød det gav, at see kun disse Flammer,
 Da Jordens Strube sleed alt hvad der forekom,
 Som Fissen Jonam, ned udi sin fæle Bom.
 De Folk i Stole sad, og de som laae i Grave
 Sank ned og fulgtes ad i Jordens Bug og Mave;
 Guld, Purpur, Steen og Træ, det var som Høe
 og Halm,
 Ja baade Folk og Fæe, i denne Ild og Qvalm.
De

De beste Benner saae hverandre an som Døden,
 Jo fleer dem rørte paa, jo svarere var Nøden,
 Hver syndig Tiidsfordriv, Folk før tilhobe fik,
 Nu giennem Siæl og Liv som tusind Pile gif.

Daaadens Tiid, som her saa let gaaer over styre,
 Hvad varstu nu saa kjær, hvert Øyeblik saa dyre,
 Nu var det ikke som utidigt, at man før
 Til Gud sig vendte om, end Siælen skal paa
 Dør.

Hvad veed vi lidet dog, vi Støv og Orme-Føde,
 Hvad os, som arme Skrog, uventeligt fand møde,
 Da Morgen var saa bliid, man tænkte lidt at see,
 Hvad her for Aftens Tiid ja Middag skulle see.
 Hvem liden eller stor er kommen sligt i Sinde,
 Sin Grav i Stuen, hvor han aad og drak, at
 finde,

Det dog saa stor en Part i Dødsens Angest saae,
 Ja hvad end meer er svart som Død at tænke paa:
 En Deel, var midt udi den Fare meer forbøven,
 End Folk i Barbarie, ja Ulvene i Skoven,
 Hvad denne svare Jld og Jordskiælv ey har skiændt,
 Har Folk som Ellevild og rasende forbrændt.

Ja naar der nogle laae med Demant Smykk' i Ørne
 Og gyldne Ringe paa, da plyndred' disse Børne
 De arme Døde af, ja hver en Siug og Øvest,
 Og giorte Byens Grav til grusomst Røver-Nest.
 Det allerbeste var, (som skiændigt er at sige)
 Med Guld de Ører skar og Fingre af tillige,
 Saa mangen nyligst riig, har ikke nu et Sted,
 At ligge, syg og liig, som fattigst Folk i Fred.
 Her hørtos oven paa og under Jorden skrige,
 De store, og de smaae, de Arme og de Riige,
 Dog der var ingen Trost om mindste Hielp at see,
 Men kun den fulde Høst af Jammer Ach og Bee.
 Fløi Moder ud i Hast med nogle Børn paa Gaden.
 Gud veed hvor de blev fast blandt Vand og Ild
 i Staden,

De andre hiemme breed sig som en Al paa Nytt,
 Men nogle laae og sled paa døde Moders Bryst.
 Ja! ja! man bliver ved og Naadens Aand bedrøver,
 Mens Guds Langmodighed, saa lenge lenge tøver,
 Men inden man veed af er Dommen der saa sort
 Som Nat og Storm og Hav, og fylder Alting bort.
 Gud er vel kommen før, og dog blev holdt tilbage,
 Ham mødte da i Dør de spædes Børne-Klage,
 Naar det ey hjælper, saa er Syndens Maade fuld,
 Da agtes aldrig paa Stand Alder Kion og Kuld.
 Her

Her var ey Lærd ey Læg, hinanden trøste kunde,
Men Himmel-Skrig de skreeg udi hverandres Munde,
En Ynk at see dem staae i Støv og Røg og
Stank,

Men tænke, hvordan de saae, imidlertid de sank.
I denne ene Nød var ald Egyptens Plage,
Ia mange slags af Død i hver Minut at smage,
Hvad den, der kunde ey i mange Dage døe,
Hvad den, der foer sin Bey til Afgrundes dumme
Søe.

* * *

Ach var mit Hierte, ach! mit Dye nu en Kilde,
Jeg bedre denne Sag med Graad forklare vilde,
Naar intet hielper meer, hvad er der da for Raad
For dem, som vidre seer? slet intet uden Graad.
Kand Liss'bon dine Hug, kand dine Angest-Sukke,
Kand dine Taarers Dug os Dyet ey oplukke,
Saa maa vi frygte at Forhærdelsen er stor,
Og Dommen har os fat i Snaren for vi troer.
Ach skulde det i sær ey Siæl og Hierte røre,
Ia skierpe hos enhver i Kirken Sind og Dre,
Alt tænke grundelig paa denne Kirke-Gang,
Da Meenigheden sig hver selv i Graven sang.

Ja hvad at have seet, hvor smaae de store bliver
 For HErrens Majestet i saadan siunlig Tver,
 Hvor læt han med et Ord kand fælde dem som Høe,
 Og dette Orme-Foer blant anden Afke strøe.

Folk gaaer i Verden om saa sikker og forboden,
 Som var der ingen Dom og ingen Gud deroven,
 Om der er ogsaa ret en Himmel eller ey,
 Derom de lige let kand sige Ja og Ney.
 Da kand den gode Gud ey komme dem i Tale,
 De arme Mulvarp-Skud foragter Bierg og Dale,
 De tage af Hans Ord ey mere end de vil,
 Som hørte Hav og Jord dem selv allene til.
 Naar denne Orne-Art faaer voren Kloe og Binge,
 Til Lustens Herre fart, da trøste Gud de ringe,
 Da kommer Straffen nær, men vee den stolte
 Bye

For Ondskabs og i sær de Armes Raab i Skye.
 Da maa Gud fare ned og give sig tilkiende,
 Og kaste Trodsighed, som Babel over Ende,
 Alt ey den Eidsel-Ar skal raade overalt,
 Og Hveden blive strax og allebegne qvalt.

Det første Huus der faldt: (saa siger Postens Blade)
 Der hedde det Gevalt, og Sagen Josephs Skade;
 Just hvor Uskyldighed saa tidt har grædt sig blind,
 Der brød paa dette Sted Guds Bredes Grumhed
 ind.

Det stod ey lenge paa med disse mange Huse,
 At bryde som et Straae, og ned i Jorden knuse,
 Som Alnene for Vind saaledes gik det her,
 Da HErrens Magt slog ind fra Verdens fire
 Bær.

Hvor HErrens Frygt er glad, Uskyldighed fornøyet,
 Ja da er saadan Stad til Himlen selv ophøyet,
 Ald Verdens Sverd og Brand, ald Helveds Magt
 og Raad,

Ey saadan trykke Land, som undertrykkes Graad.
 Da Israels maatt' gaar i Babylon at græde,
 Og hun de Taarer saae med en hovmodig Glæde,
 Selv Balthasar hans Sind var overgivet fref,
 See! da kom Haanden ind med Dødsens Pen og
 Bles.

O arme Støv og Muld! du glemte dig at bryste,
 Og skulde pinefuld i Dyebliffet ryste,
 Ja skielve som et Løv og daane for hans Fod,
 Om kun det mindste Støv Gud sendte dig imod.

Hvad

Hvad var det vel, som hist kom Liff' bon til at beve,
 En Damp en liden Gnist blev tændt i Jordens
 Rebe,

Det var ey nødigt her, at faae for Tønder Guld
 Folk, Skibe og Gervær, at kaste dig omkulld.
 Her mynstres ey Armee, her tændes ingen Bommer,
 Som Døden selv at see, naar de i Luften kommer,
 En Gnist gjør Vinden heed, strax ringler som i
 Rad

Castell og Kirker ned, Muur, Slot og hele Stad.
 O hvor fortabte stod' da alle frekke Sinde,
 Da bare Luften lod sig i sin Harniss finde.

Hvert Huses Fald og Slag, ja mindste Vind der
 kom,

Var som den sidste Dag var ringet ind til Dom.
 Dog bød Gud uden det, at alt Naturens Rige
 Det skulde nu med et den arme Stad bekrige,
 Hvert Creatur var vendt, som Bue dem imod,
 Og hvert et Element vild' drikke deres Blod.

Thi som han før dem lod med Velstand oversvømme,
 Saa kom nu fulde Flod af alle Tammers Strømme,
 Naar Varmen længe staaer i Tvillings blide
 Tegn,

Igien vi dobbelt faaer af baade Blæst og Regn.

Bed slige Himlens Tolk man skulde jo formode,
 Alt allehaande Folk paa heele Jordens Klode
 Paa Timen satte sig i Bedrings Afke ned,
 Med samlet Graad og Skrig mod Himlen Hæn-
 der breed.

Man ventede' det i sær af dem i Christenheden,
 Da Plagen er saa nær at efterjage Freden,
 Med et beængstet Sind at søge Naadens Favn,
 Og naae ved Troen ind i Jesu Bunders Havn.
 De Folk i Nin've Stad ved faae Ord lod sig vække,
 Laae strax for Gud og bad og græd og skreeg i Sekke,
 Utallig meer vi har af Livsens Ord end de,
 Og, ja ald Verden klar, Guds grumme Riis fand see.
 I denne sidste Tiid er Kundskab saare uegen,
 Ja baade Kunst og Gliid til ald Forundring stegen,
 Alt got! saa sandt som vi velsigner Gud derfor,
 Og kysser derudi hans milde Forsyns Spor.
 Men fand vi ogsaa det om Christi Kundskab sige,
 Det nødige er et, og bør for aldring stige,
 Elendig Wiisdom som vel vover Nat og Dag,
 Men agter lidet om den ene store Sag.

Naar

Naar Luften sort og suur et farligt Vær forkynnder,
 Umælend' Creatur sig strax til Hulen skynder,
 Alt søge Sikkerhed, hvor Faren er at see,
 De kloge Folk ey veed, men nok det dumme Kree.
 Den Gliid som bliver brugt til Jorden at forbedre,
 Og mere sammes Frugt, bør frilig hver at hædre,
 Naar først Guds Rige og Retfærdighed er søgt,
 Thi Huset ellers dog paa Sandet bliver bygt.
 Hvad om vi Marken fik saa frugtbar som vi vilde,
 Og den med Liff'bon gif, og skundsed' som en Kilde,
 Hvad om og Jorden end, saa længe vi, bestaaer,
 Vi falde dog i den, ey veed hvad Time naar.
 Hvad heeder den Forstand, hvis høye Sigt og
 Sind,
 Seer Gud i mindste Grand, og kand ham dog ey finde,
 Som selv indbilder sig foruden Christi Troe
 At nyde inderlig den rette Siæle-Roe.
 Det heder Hedenst' Flog, ey meere end det samme;
 Men Christne skulde dog sig ret i Hiertet skamme,
 Som ey ved Naadens Glands og Ordets Himmel-
 Skin
 Kand komme ret til Sands og Livets sande Trim.
 Hvad

Hvad er den Viisdom liig, som sig saa skøn indbilder,
 At den gjør klog og riig, men Saligheden spilder?

At den er frie, dog Jord (dens glimre Lyst og
 Pragt)

Har ober den saa stor ja ret tyranniſt Magt.
 Bort Verden med din Gud, som Ruſt og Møll opæder,
 Og døer ved Dødens Bud med alle dine Glæder,
 Ja da ey slipper dig alleene saa forladt,
 Men piner ynkelig i Evighedens Nat.

Diſſabon! hvo var paa Verdens Jord din Lige?
 Du havde gyldne Kar og Sølv ſom Sal'mons
 Riige,

Ja før du fløy din Bey, og ſad endnu i Fred,
 Hvor mangen ønſkte ey at være i dit Sted.

Din lykkes Morgenskiær fra fordum Tiid begyndte,
 To heele Verdener de ſtræbte dig at pynte,
 Du derfor kunde nok med Demant ſmykke ud
 Hver Konge = Ring og Stoſ, Sverd, Krone,
 Spiir og Brud.

Din

Din Circul gif omkring paa heele Jordens Klode,
 Du vandt saa store Ting med din Brasilisk Glode,
 Hvad under, du blev kiendt, saa meget vel i Stand
 Da Kiernen dig blev sendt af Verdens beste Land.
 Din Havn var dyb og viid paa mange Miil og Favne,
 Dog Trang som Markets Tiid, hvor alle vilde havne,
 Her gif din Anker-Tov bestandig ned og op,
 Og for dig laae en Skov af Masters Seyl og Top.
 Du varst saa fin og glat, som Guld og Perle-Smykke,
 Saa deylig sammensat af Kunst og Flid og Lykke,
 Som i din Eye gif til allerstørste Flor,
 Men i et Dyeblisk herfra som Skyggen foer.
 Gaaer Skibet, Noah Ark, med spendte Seyle-Binger,
 Som Bierne i Mark blant Blomsterne sig svinger,
 De sanker flittig, men dog tidt til andres Land
 Og har til sidst igien kun Stank og Røg og Brand.
 Ald Verden med dig snart har samlet til din Rage,
 Og ligesom havt, Part i dine gode Dage,
 Snart blev din Vie-Stok fuld du skionne store
 Bye,
 Af Perler Solv og Guld, snart og en Røg i
 Skye.
 Hvad

Hvad maatte nok dit Land Extrema dura hede,
 Hvis Frugtbarhed din Stand har kundet ret ud-
 brede,

Men mindte dig og dem, som gaaer saa høyt i
 Vær,

Til Modenheden frem, at Seglen den er nær.

Ja! Ja! det har den Art med Velstands fulde
 Maane,

Til Lyset meest er klart, naar det vil til at daane;
 Naar deyligst Sommer Dag er usædvanlig
 heed,

Da har vi Torden-Slag fra Himlen, før vi veed.
 Thi ber vi her at gaae, som de der Afskæd tage,
 Det kommer hastig paa med Høstens knappe Dage,
 Som Solens Straaler stod paa Liss'bons Taar-
 ne blank,

Kort før de faldt fra Rod, og ned i Graven sank.
 Tre gang ti tusind sank af Huuse af Pallaker,
 Og resten var en Stank af sorte øde Pladser,
 I nie Minutters Tiid man saa den store Stad
 Først som en Brud, saa bliid, og siden som et
 Nad.

De fleste fore hen som Jld i Krud saa fage,
 Der blev en Deel igien de andre at beklage,
 Og sige Folk, som gaaer i Tiden sikkert bort,
 Hvorledes Hiertet slaaer for Evighedens Port.

Men hvad er det for Art af Folk vi her maae
 høre,
 Som noder Gud saa hart en fremmed Ting at
 gjøre,

I steden for at faae hans søde Kierlighed,
 Ham twinger til at slaae ja ret i Alfgrund ned.
 De arme Folk, som gaaer i Hedenfabet blinde,
 Sit ogsaa fik og faaer af disse Stød at finde,
 Dog bør at merkes, hvor hun aabned' først sin
 Mund

Saa høyt den brede Jord, det var jo Christen Grund
 Ved saa uhorlig haard og pludselig en Plage,
 Vi nok en Vending faaer i Verdens sidste Dage,
 Fra Noah Jord blev tør og Plov paa hende ført,
 Ey slige Jordfkiælv' før er under Himlen hørt.

Saa

Saa gaaer vel fleer' i Grund hun har vel mangel
Syster;

Det er med Plagens Stund, som naar man Træet
ryster,

Som naar Propheten saae først Babylon i Bad,
Saa fulgte Moab paa og andre fleer i Rad.

Saa seer, i høye Træer! Guds Dyr lagt ved
Roden,

Gid ikke fiern og nær, var meer til Straffen moden,
End bærer Jorden! Vee! hans mange Piles
Maal,

Og hvo der faaer at see hans Brede store
Skaal.

I store Stæder, som med hende før har handlet,
Der nu er reent vendt om og i et Spejl forbandlet,
Alch speyler Eder da i Lissabons Gestalt,

Og henter nu derfra den sande Wiisdoms Salt.

Lad Lissabon! din Soed den gandske Verden lugte,
Og hvad vort høye Mod og korte Lyst fandt frugte,
Ja hvo dit Sølv og Guld har blindet med sin
Glands,

Maatt' komme i din Muld og Røg igien til Sands.

Bi grue maa saa tidt vi høre Posten blæse,
 Af got han har saa lidt fra Landene at læse;
 Her flyder man i Graad for HErrens Brede's
 Riis?

Der er man Bild og Kaad paa første Verdens
 Riis!

Imidlertiid man seer forfærdelige Domme
 I Verden meer og meer at true, ja at komme,
 Saa voxer Syndens Straf, men Synden ligesaa,
 Paa baade Jord og Hav, hvad der vil følge
 paa?

Det er en suur Comet i vores Tiid oprunden,
 Som aldrig bliver seet, før Riset alt er bunden,
 Men saa skal denne Jord selv være Bidne til,
 Ja alle Himle, hvor Gud nødig straffe vil.
 I Bierge agter paa og hører HErrens Trætte,
 Hvorledes han maae gaae med Christne Folk i
 Rette!

Da han saa gierne vil dem unde Himle-Stand,
 Saa nøder de ham til at sette dem i Band.

Saa

Saa staalehærdet mod saa meget got at nyde,
Vel maatte Christen Blod, ja Stof og Steen for-
tryde,

En Dyr kiender jo sin Herre, ja en Hund,
Hvad er han den dog troe, som fylder ham hans
Mund.

Hvad fik Gud for saa rar og stor en Gave: Livet,
Og hvad han dertil har saa overflødig givet,
Hvad, for han os har fried af saa utallig Nød,
Og saadan deylig Tiid lod regne os i Skød.

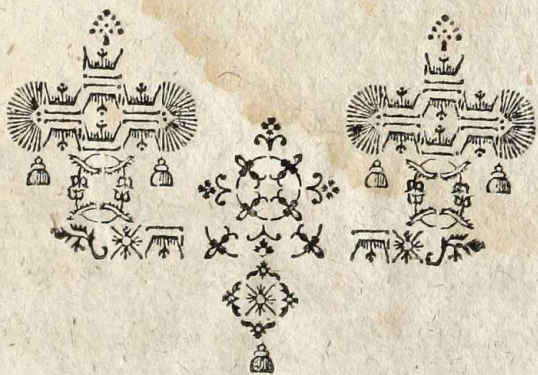
Var det for lidet til et kræsent Barn at degge,
Han vilde ja han vil end saa og saa tillegge,
Af Glæde, ja af alt hans rige Huus og Bord,
Om vi til Gode faldt, og kysst' Livsens Ord.

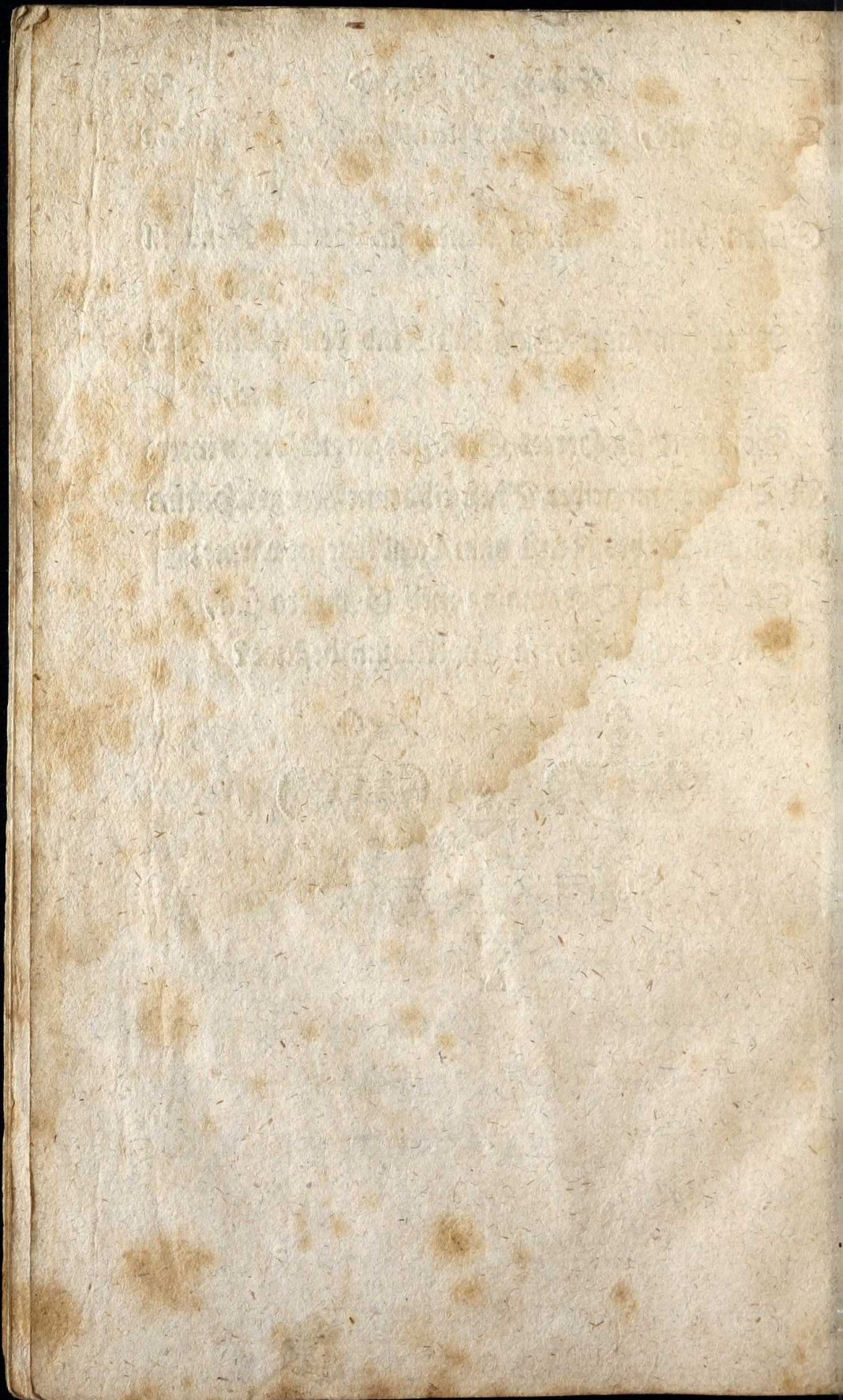
Men setter vi saa frit vor Salighed til Side,
Og falder Døden midt i Struben før vi vide,
(O Bee! de vide Spor en anden Ende faaer)
Hvad fik da Jesus for hans mange mange
Saar?

Folk har fortørnet Gud fortient en evig Brede,
 Saa sender han sit Bud, som skal saa flittig bede,
 De jo maae komme snart i Jesu søde Navn,
 Han har gjort alting klart og løbe ham i Favn,
 Gud byder frem sin Søn, sin Aand, sin Fred, sit
 Rige,
 Hvo kand den Naade-Løn i Evighed udsige,
 Naar Gud nu faaer kun Stank og ingen lyde
 vil,
 Hvad Under: Jorden sank, ja hele Himlen til!
 Jo! sandelig den Dom maae nok, som de har prøvet,
 Der var i Lissabom, os kaste ned i Støvet.
 Alt vente større, end som disse, Syndsens Straf,
 Ja! eller bede den i Jesu Bunder af.
 Den Regning den er snart, ja meget læt at gjøre,
 Guds Ord, som vi, saa klart, de aldrig fik at høre.
 Merk dette og bliv klog du Christen Folk i Nord!
 De fik, dem Herren slog, knap Smuler af dit
 Bord.

Den Svend, som ey har tient saaledes, som han
 skulde
 Skient han har aldrig kiendt sin Herres Sind til
 fulde
 Naar han faaer Slag paa Kind den anden dette
 seer,
 Som veed sin Herres Sind, dog agter det ey meer.
 Hvad naar han griber Skast til denne Knecht i Harme
 Af ald sin Næves Kraft ham Lænderne at varme;
 Gik det med Sodoma og med Gomorra saa,
 Hvor vil Corazin, ja Capernaum bestaae?

1906^{ex. 1}.

Foto 194 230

